

Aareng

SISU:

1110
A 226 41

O. J. Kõrsel — Vabariiduse
osa eesti kultuurielus.

K. Laane — Öpiringide töökor-
ralduse küsimusi.

E. Särgava — Oskar Lutsu 50.
sünnipäeva puhul.

A. Lauter — Lavastuslikke
märkmeid „Niskamäe naiste“
kohta.

Dr. V. — Karskustöö haridus-
seltside töökavval

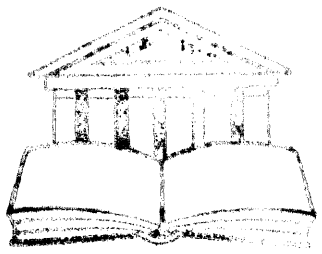
Rahvatülikoolid.

Kroonika.

Kirjanduslik ringvaade.

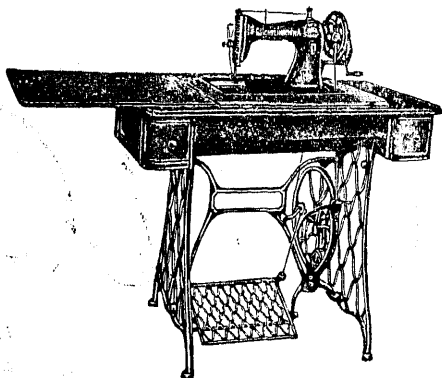
XI AASTARÄIK

1 9 3 7

EESTI HARIDUSLIIDU AJAKIRI

VE NE ÕMBLUSMASINAD

„UNION“

on juba aastaid meil Eestis müügil ja sellepärast on nüüd ka tõestatud, et nende kvaliteet on parimaid meie turul, olgugi et nad on hinna poolest tunduvalt odavamad. Iga majanduslikult mõtleja inimene osta bki sellepärast nüüd ikka ainult **VE NE ÕMBLUSMASINA.**

Agentuurid
kõikjal elavamaies keskustes,
kus ka tagavaraosad saadaval.

Esindaja ja ladu

M. NARITS & Ko
Tallinn, Niguliste 14, tel. 446-68.

„EESTI NAIN E“

on ainukene naiste eneste poolt väljaantav ja toimetatav naiste ja kodude ajakiri

„EESTI NAIN E“ püüab olla kõikide naiste tõsine nõuandja ja parim sõber.

„EESTI NAIN E“ koputab iga naise uksele — avage talle oma kodu uks!

Üksiknumbrid on müügil üle kogu riigi. Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused. Tellimise hind vaid 4 kr. aastas, 2 kr. poolaastas.

„EESTI NAIN E“ talitus Tartus, Gustav-Adolfi 22.

A R E N G

EESTI HARIDUSLIIDU AJAKIRI

№ 1 26. jaan.	Pea- ja vastutav toimetaja Evald Vender. Tegev toimetaja Neeme Ruus. Maateatri osa toimetaja A. Särev. Toimetuse liikmed: J. Rummo ja A. Sibul. Väljaandja EESTI HARIDUSLIIT. Toimetus ja talitus: Tallinn, Uus t. 2, telef. 452-64. Ilmub 12 korda aastas. Tellimishind: 2 kr. aastas, 1 kr. poolaastas, üksiknumber 20 snt.	1937 XI aastakäik

Vabahariduse osa eesti kultuurielus*).

O. J. Kiisel.

1.

Vabaharidustöö hõlmab väga suure ulatusega probleeme, mis käsitavad kultuuri- ja haridusküsimusi väljaspool kooli. Seltskondlikud ja hariduslikud organisatsioonid, kelle tööväljaks vabaharidustöö korraldamine, saavutavad häid tulemusi siis, kui nende töö on viidud süsteemi sisult ja kui töö on organiseeritud tehniliselt nii, et minimaalsete jõupingutustega saavutada maksimaalseid tagajärgi. Töökavade koostamisel ja kujundamisel tuleb arvestada mitmesuguseid tegureid, mis soodustavad või pidurdavad edukat tööd. Nende tegurite analüüsimine on vabaharidustöö aktiveerimisel väga tähtis.

Laiad hulgad seisavad veel eemal hariduse ja kultuurielust. Neid hulki tuleb koondada, nendes äratada huvi hariduslike küsimuste vastu ja neid juhtida pidevalt ning süsteemikindlaltrahvusliku kultuuri arengu suunas.

Haridusministeeriumi koolivalitsuse

üheks ülesandeks on seltskondlike organisatsioonide instrueerimine hariduse ja kasvatusel, nende haridusliku ja kasvatusliku tegevuse edendamine ja kooskõlastamine, raamatukogude võrgu korraldamine ja nende tegevuse edendamine. Kõik nimetatud ülesanded taotleavad vabaharidustööd.

2.

Vabaharidustöö all mõistame kodanikkude õppe- ja kasvatusööd, mis toimub vabal algatusel väljaspool kooli. Kuid ka rööbiti koolitööga tuleb teha vabaharidustööd vastavates kooliringides. Vastand mõisteks vabaharidustööle ei ole mitte sundharidustöö vaid kooliharidustöö. Võib olla, et keelelisest küljest vaadatuna see sõna ei ole küllalt tabav, kuid oleme temaga juba harjunud ja uue ning parema otsimine ei ole küllalt tarvilik. Kuid vihjan siiski, et vabaharidustöö peab, õigem küll peaks toimuma sama süsteemi- ja kavakindlalt nagu ha-

*) Kõne peetud Riigi Ringhäälingus 17. I 1937 vabaharidustöö juhiseid käsitava loenguteseeria avaloenguna.

riik koolitöö. Kui oleme liialt vabalt arendanud vabaharidustööd ilma süsteemita, ilma eesmärgita, siis tuleb see puudus meetoditest kõrvaldada. Töö, mis sünnib süsteemita, ei anna maksimaalseid tulemusi.

Vabaharidustöö hõlmab kõiki kodanikke, vaatamata vanuse, soo ja tegevusalale, ja kõiki rahva-hariduse ja kultuuri alasid. Sellega vabahariduse tööalaks ulatuslikult on kõik kodanikud ja sisult kõik rahva vaimsele kui ka ainelisele kultuurialale.

Üldiselt on levinud väär arusaamine, et koolihariduse kaudu omandatud teadmised on vaimseks pagasiks inimesele eluks ajaks. Sama väär on arvamine, et kool suudab ja isegi nõutakse, et kool peab andma kogu tarkuse, mis inimesel elus vaja. Nii mõeldakse, et vabaharidustöö on peamiselt tähtis neile kodanikele, kes ei ole saanud korralikku kooliharidust. Vabaharidustöö oleks sellega tähtis ainult rahvale kitsamas mõttes.

Ükski kooliharidus ei suuda rahuldada üha suurenevaid nõudeid, mis arenev ja differentseeruv elu dikteerib. Kindlasti tuleb väita, et inimene elab seni kui ta õpib või on õppimisvõimeline. Seisakut ei saa olla haridusalal. See on selge. Korralikult organiseeritud koolitöö sisendab inimesele tungi alati ennast täiendada ja ikka õpida. Kuidas suhtuksime arstisse, kes pärast ülikooli lõpetamist ei ole ennast (ütleme viiekümne aasta vältel) täiendanud teadmistes oma erialal? Samane lugu on ka teiste kutsealadega: need nõuavad alalist täiendamist ja õppimist. Seda võib saavutada kas iseõppimise teel, kursustel või vastavates õpiringides organiseeritud kujul. Kogu sarnane õppe-tegevus mahub vabaharidustöö mõiste alla laiemas ulatuses. Vabaharidustöö kitsamas mõttes hõlmab siiski neid rahvakihte, kes lühemat aega on olnud kooli õpetusliku ja kasvatusliku mõju all. Vabaharidustöö on sellega peamiselt masside haridus- ja kasvatus-töö, millesse ükski rahvas, kes tahab

olla elujõuline ja arenemisvõimeline, ei või suhtuda ükskõikselt. Eriti vajame meie oma rahva nooruse koidikul elavat ja sügavat masside vabaharidustööd. Ja seda väga mitmel põhjusel.

Tutvume statistikaga, mis käsitleb haridust Eestis. Selgub, et meie rahva noorempõlv koosneb järgmise haridusega isikutest:

- 2) 42% omab pooliku algkooli hariduse
- 1) 31% algkooli hariduse
- 4) 10% pooliku gümnaasiumi hariduse
- 3) 9% gümnaasiumi hariduse
- 6% pooliku ülikooli hariduse ja
- 2% ülikooli hariduse.

Need arvud kõnelevad elavat keelt. Kui siia juure lisada veel, et pooliku algkooli haridusega on suur protsent vanemast põlvest, siis on teile, lugupeetavad vabaharidustegelased ilmne, milline lai tööväli teile avardub ulatuslikult.

Kui juure võtta need hariduse ja kultuurialad, mida kool peaaegu või vähesel määral puudutab ja milles meie kodanikel puudub süsteemikindel haridus, siis haarab vabahariduse ala veel laiemaid rahvakihte. Teater, kunst, kasvatusküsümused jt. ei leia käsitamist üldhariduslikes kooles: need alad on tundmatud laiematele hulkadele. Võiks kindlasti väita, et 90% meie töötavast rahvast vajab kavakindlat vabaharidustööd. Sellel suurel ja laial tegevusväljal suudame midagi väärtuslikku luua ainult pideva vabaharidustööga.

3.

Kuid vabaharidustööd ei saa vaadelda mitte ainult ulatuslikust küljest. Sama tähtis on vabaharidustöö sisuline külg. Komensky — kuulus kasvatusteadlane, kes elas 1592—1690, rahvuselt ehk, ütles oma aja kohta, et „inimest tuleb noorelt õpetada kõiges, mis teevad ta targaks, heaks ja vaks.“ See lause on kehtiv ka meie aja suhtes.

Tarkuseks võime lugeda seda, mis on seotud õpetuse ja õppimisega, headuseks ja vagaduseks moraalseid mõisteid ja esteetilisi tundeid. Kõiki neid külgi tuleb inimeses väsimata harastada. Arenev elu toob esile uusi probleeme ka igal kutsealal. Endised võtted ja vahendid näiteks põllumajanduses ei anna enam tasuvaid tulemusi. Tehnika ala on arenemas progressiivse kiirusega. Kui tahame oma rahva hariduse standardit tõsta teiste rahvaste kultuursele tasemele, siis suudame seda kindlasti, kui korraldame hästi vabaharidustöö.

Kunstis ja kirjanduses tekivad uued voolud, muutuvad arusaamised riiklikus elus ja majanduslikes doogmades, oleme avastanud endi ajaloo mõistmises uued rahvapärased alused, — kõike neid mõisteid ja mõtteid peame viima ka rahva laiemate hulkade juure. Seda võib teha ainult hoogne vabaharidustöö.

Veel mõned ajad tagasi olime ühe-külgsede poliitiliste arusaamiste surve all. Tuleb vabaneda neist köidikuist, mis takistasid meie rahva omapära arenemist ja sunnivad meile peale vaateid ja arusaamisi, mis on meile võõrad. Rahvas tuleb ümberkasvatada. Seda ei suuda meie mitte saavutada üksikute koosolekute ja üksikute puhangutega. Üslikud puhangud nii õilsad kui nad ka ei ole, ei suuda rahvast ümberkasvatada. Peab tegema hoogsat ja pidevat tööd rahvahulkades: see töö lasub vabaharidustöö organisatsioonidel, milliste võrk peab haarama kogu maa.

Mõned küsimused, mis meil varem olid akuutselt päevakorras, — näiteks karskuseliikumine, on soigus. Neid tuleb elustada. Leida neile uued avaldusvormid ja uued ajakohased probleemid. Kodukultuurist on viimasel ajal palju kõneldud, kuid mida suudame meie saavutada sel alal üksikute brošüüridega, kui puudub süstemaatiline töö?

Söödis on ka kodune kasvatus. Arvatakse, et ainult kool peab kasvatama. Kool kasvatab küll ja teeb seda oma

ülesannete kohaselt. Kuid kodul on palju suurem mõju noorsoosse, kui seda on koolil, kus õpilane viibib ainult mõned tunnid. Kuidas tõsta koduse kasvatusetaset, kuidas äratada vanemates huvi kasvatusküsimuste vastu, — selle probleemi peab võtma lahendamisele samuti vabaharidustöö vastavates õpiringides, mis korraldatud eriti vanematele. Nagu kuulete, tööd on palju. Kes peab kogu selle töö korraldama?

Vastus võib olla: Vabaharidustöö organisatsioonid.

Alasid, nagu: riiklikku ja rahvuslikku kasvatuset, seltskondlikku kasvatuset organisatsioonides, vabahariduslikke tööviise ja meetodeid, rahvaülikoole, raamatukogundust, rahvamaju, kodukultuuri, kodust kasvatuset, naisliikumist, tervishoidu, karskust, kehakasvatust, rahvatantse, muusikat, lavategevust, kõneoskust, kodutööstust, huvireise ja ekskursioone seltskondlike organisatsioonide tegevuses jm. on kõiki ka varem käsitletud vabaharidustöö kavas, kuid on vaja viia need alad süsteemi ja vastavalt kavale arendada ühes või teises organisatsioonis küsimusi, mis päeva- ja ajakohased teatud piirkonnas.

Hinnates kõrgelt vabaharidustöö tähtsust eesti kultuurielus tuleb ka arendada neid majanduslikke küsimusi, mis vabaharidustöö raamidesse mahuvad.

Miks ei tuleks meil kaalumisele võtta vabaharidusorganisatsioonides ka see ainealine kasu, mis saavub kodanikud, kes on ühe või teise kursuse või õpiringi lõpetanud. Ei sobiks meile ka küsimus, kuidas hariduse kaudu tõsta rahva majanduslikku kandejõudu ja ainelist taset. See on omaette probleem. Mõni organisatsioon võiks selle küsimuse lahendamise võtta oma lähemasse töökavasse. Ilmne on, et rahvamajandusliku ja haridusliku taseme tõus käivad käiskäes.

Lõpuks mainin, et vabaharidustöö korraldamisel on vaja mõelda ka meetoditele, milliste abil saavutada suuremat edu töös. Kui Ford oma auto töö-

Õpiringide töökorralduse küsimusi.

Karl Laane.

1.

Keelelisi küsimusi.

Mitte ainult see ei ole tähtis, et kõneldakse, selle kõrval on oluline — millest kõneldakse, kuid veelgi rohkem, tähtis on seegi — kuidas kõneldakse, kuidas oma mõtteid avaldame ja kuidas kasutame keelt kui meie mõtete avaldamise vahendit. Seepärast õpiringilises töös on tarvilik sisulise ja ettekannete esitamise tehnilise (kõneoskusliku) külje kõrval omistada tähelepanu ka keelelisele küljele. Seda küsimust saaks muide osalt lahendada selgi teel, et tööjuhataja redigeerib kirjalikult esitatud referaate

enne nende ettekannet ka keeleliselt, kusjuures aga liig nõudlikkus ei tohiks halvata õpinglaste töötahet, kuid veel rohkem — sisuliste kaasreferentide (oponentide) kõrval tuleks määrata referentidele ka keelelisi arvustajaid, kes märgivad ettekandes esinenud keelevigu, millised hiljem ühiselt selgitustega läbi arutellakse. Samuti on vajaline, et referent oma ettekandes esinevat tundmata keelendit ja sõnad kirjutaks tahviile, andes nende kohta selgust, või kui ta ka ise ei tea, leitakse need ühiselt. Ja lõppeks, kas mitte korraldada vahete-

kojad avas, siis võttis ta lahendamisele kolm küsimust: 1. kellele on mõeldud Fordi autod. 2. kuidas valida materjali hea auto jaoks, ja 3. millisel menetlusel on võimalik valmistada autot kõige odavamalt.

Ja kui Taylor uuris tööliste liigutusi, mis nad tegid ühe või teise töö juures, siis ta avastas tööga, et inimene teeb üleliigseid liigutusi isegi lihtsa töö juures ja kaotab nii palju aega ja jõudu. Liigutusi ja võtteid tuleb lihtsustada, valides ainult otstarbekaid.

Neid tehnilist-laadi küsimusi tuleb ka vabaharidustöö organisatsioonidel lahendada. Töökava koostamisel tuleb küsida:

1. kellele on mõeldud ühed või teised üritused,

2. kuidas valida head materjali ja

3. kuidas jõuda töötulemuseni odavamalt.

Ühes sellega kaaluda, kas ei tehta liialt palju tühja tööd, mis kulutab palju jõudu. Need organisatsioonilised küsimused tulevad ka lahendada. Peab kindlalt asuma hoogsale vabaharidustööle, meie riigi ja rahva kultuurse ja majandusliku hüvangu huvides. Teie töö, vabaharidustegelased, on suure

tähtsusega eesti riiklikus elus. Vabaharidustöö kaudu viime rahva ilusama ja parema tuleviku poole

Kohalistel organisatsioonidel tuleks tegelikult lahendada järgmised küsimused:

1. milliseid küsimusi vabaharidustöö alal ei ole harrastatud meie piirkonnas.

2. millised ülesanded tulevad võtta lähemal ajal, kas või täna päevakorda, et arendada hariduselu meie piirkonnas.

3. kuidas kooskõlastada vabaharidustööd teiste kohapealsete organisatsioonidega üksikute alade paremaks käsitamiseks.

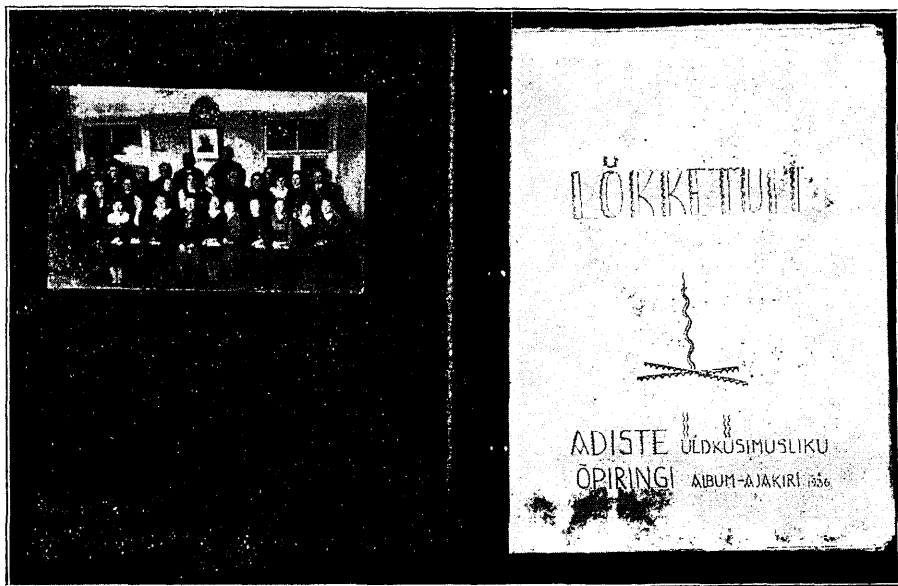
Need on vabaharidustöö kava ja süsteemi küsimused. Mida põhjalikumalt on koostatud kava, seda viljakam on töö. Vabaharidustöö on ühistegevus vaimsel alal. Nagu ühistegevuses nii ka vabaharidustöös on kehtiv solidaarsuse põhimõte: üks kõigi eest, kõik ühe eest.

Olgu kõikide meie ühiseks püüdeks ja eesmärgiks kasvatada aktiivseid ja tööarmastajaid kodanikke, kes on varustatud küllaldaste teadmiste ja oskustega oma kutsealal ja kes riigikodanikudena tunnevad oma kohuseid kodumaa ja rahva vastu.

vahel õpiringlaste vahel mõningaid õigekirja-
harjutusi? Kuid siin tuleks hoiduda siiski
sattumast mehhaanilisusse. See töö peaks to-
muma muu õpitegevuse kaasas. Poleks sugugi
halb, kui iga õpiring omaks ka õigekeelsuse
õpiku, mis aitaks üle ühest või teisest tekki-
nud keeleküsimusest. Samuti kui suulises aval-
dusis, rohkem veel, tuleks kõigil õpiringlasil
pühendada keelelisele küljele tähelepanu kir-
jalikes avaldusis: protokolles, päe-

rastus on tulnud mitmel pool kasuks õpingi-
lisele tegevusele, andes sellele isegi suuremat
huvitavust. Seesuguseid ajakirju ja seinalehti
võib toimetada väga lihtsate vahenditega —
nad nõuavad ainult huvi ja pisut järjekindlust.
Oma ajakiri võib olla käsitsi kirjutatud, või
võimaluse puhul ka käsitsi paljundatud, nagu
on sedagi tehtud mitmel pool.

Et vältida aga kaastöö aeganõudvat üm-
berkirjutamist ühe isiku poolt, on soovitav, nii

Adiste õpiringi album-ajakiri.

vikuis, oma ajakirja- ja seinalehekirjutis-
jne.

Oma ajakiri ja seinaleht.

Õige paljudes õpinges kasutatakse edu-
kalt muu õpingulise tegevuse elustamiseks
ka oma ajakirja ja seinalehte, kus leiavad
avaldamist õpiringlaste oma vaimusünnitused,
mõnedki töökoosolekuil arutletud küsimused
edasiarendamist, kohalikud kultuuripüüded ka-
jastamist jne. Siinkohal pole tarvilik nende
tähtsust lähemalt selgitada, kuna seda on teh-
tud paaril korral juba varemgi (vt. „Areng“
nr. 5. 1936. a. P. Rummo: „Õpingide seinaleht“), vaid võiks tähendada, et seesugune har-

nagu mitmed õpingid ongi seda võtet edu-
kalt kasutanud — kaastöö igal autoril kirju-
tada korralikult ühesuguses formaadis lehte-
dele (sobivaim ¼-pögnna suurus), samuti
tuleks ka joonistused teha samas formaadis
lehtedele. Toimetaja kogub need tööd, järjes-
tab soovi kohaselt ning köidab ühiste kaante
vahele. Selleks osutub õige sobivaks kasutada
näit. presspapist kaasi, milliseid saab valmilt
osta raamatukauplustest, hinnaga 22 snt. tükk.
Seesugused kaaned võib veel kaunistada sobiva
kaanelehega ja oma nägusa ajakirja number
ongi käes. Näitena esitame siinkohal üles-
võtte ühest selliselt korraldatud õpiringi aja-
kirjast.

Ka seinalehtedes avaldatud kirjutused on
soovitav hiljem koguda erikaante vahele. Mõ-
nes õpingis on algatatud ja teostatud ka

teiste õpiringidega ajakirjade vahetust, mis-gugune harrastus kontakti loomise vahendina teiste õpiringidega, on kindlasti soovitatav.

Päevasündmuste kroonika.

Kavapärase õpiringitöö elustamiseks ja ülevaate saamiseks kaasaja sündmustest, on viimasel ajal õige paljudes õpingides hakatud kasutama töökoosoleku algul või lõpul nn. päevaküsimuste- või kultuuri kroonika esitamist, mis on toonud õpiringi töösse juurde rohkesti aktuaalsust ja huvitavust.

vahetusi, mis võiks toimuda näit. muu töö lõpus.

Ühislaulul

on õpiringi töös väga elustav väärtus. Algas töökoosolekut võimsa ühislauluga, mis oleks soovitatav valida võimalikult selline, mis oma laadilt ja sisult sobib päevakorral oleva käsitlusainega, loob tööks sobivat meeleolu. Tihti aga ei taha ühislaulud hästi kõlada, kuna pole selles harjutatud; vahest kipub see venima või laulab igaiks isemoodi. Seepärast

Rääma n. ü. „Nooruse“ seinajaleht.

Seda harrastust võib igatahes soovitada kõigile õpingele. Kuid ka seda ülesannet tuleb selle täitjal võtta tõsiselt. Selleks on vajaline jälgida vastaval ajavahemikul pidevalt ajakirjandust ja märkida olulisemad sündmused nii lähemast ümbrusest, kodumaalt, kui ka välismaalt. Kroonika esitamine peaks olema informatsiooni laadi, kokkuvõtlik, kuid siiski olulisemat märkiv ja iseloomustav. Liig pikk kroonika esitamine võib muutuda aga väsitavaks ja võtta ära asjatult aega töökavas oleva küsimuse arvelt. 10—15-minutiline ülevaade oleks küllaldane. Kroonika esitamist ei peaks aga võetama nii, nagu võiks see olla pikkade ajalehekirjutuste ettelugemises, selleks on aga vajaline sõnumid ettekandeks vastavalt ümber kujundada. Mõne huvitavama küsimuse puhul võiks tekkida isegi mõtete-

on vajaline, et õpinges korraldatakse aeg-ajalt ühislaulude harjutusi, õpides ühiselt ka uusi laule, rikastades nii oma laulude tagavara.

Tööruum.

Õpiringi tegevuses on kindlasti olulise tähtsusega ka tööruumi küsimus. Külmad, liigsuured ja korratud ruumid ei sobi õpiringi tööks! Enamasti töötavad õpingid kooliklassides, milliste kasutamine noorteringidele (sisult ka õpingidele) vastava määrusega on võimaldatud. Need ruumid on ka meie tegelikes oludes maal sobivamaid. Hea oleks kui õpiring saaks kas rahva- või koolimajas kasutamiseks täiesti omaette ruumi, millise ta oma töö kohaselt korrastab. Kuid kooli klassegi on võimalik õpiringi tööle sobivalt korrastada.

Oskar Luts'u 50. sünnipäeva puhul.

Ernst Säreava.

Kui praegu üle kogu haritud Eesti toimuvad kirjaniku Oskar Lutsu 50. sünnipäeva puhul aktused, ilulugemised, kõned, teatrietendused jne., jne., ja neist võetakse rahva ja noorsoo poolt elavalt osa, siis ei ole see mitte üksnes ilus ja kena, vaid ka täiesti põhjendatud ja õigustatud.

Väga õieti märgib Ed. Hubel (kirjanik Mait Metsanurk) oma kirjutises „Uus Eestis“: „Luts ei ole ainult tuttav, vaid ka armastatud.“

Ja seda tõesti: Luts on meil armastatud kirjanik, kirjanik, keda armastavad lugeda niihästi vanad kui ka noored. Selle tõestuseks ei ole vaja tuua kuigi palju raamatukogude aasta-aruandeid loetud raamatute üle, vaid vaadaku igaiüks, kellel on enam-vähem korra-

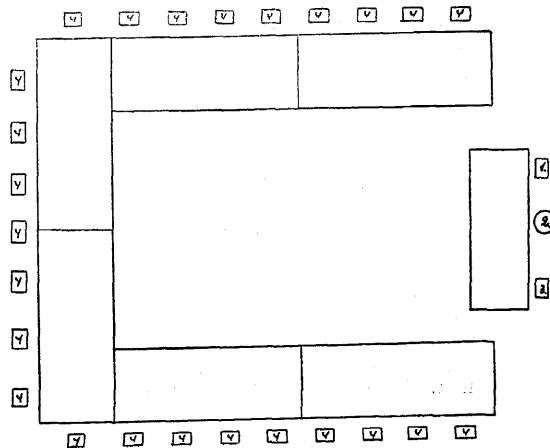
lik raamatu-kogu kodus, oma raamatuid, siis näeb ta, et raamatud, mis on kõige enam kulu- nud, mille ääred on lõhkised ja kõide purune- nud, on O. Lutsu omad. Ja see ei ole sündinud mitte raamatute halva kõite või viletsa paberi pärast, vaid üsna harilikul põhjusel: neid on niipalju loetud ja jälle loetud, kuni nad on muutunud peaaegu pulbriks. Lutsu raamatu- tele on saanud sama saatus osaks, mis sai aasta 60 eest vana Jannseni omadele: neid loeti ka niipalju, need käisid perest peresse, talust talusse ja loeti neid niikaua, kuni nad muutusid suurest lugemisest säärasteks, mida enam ei saanud lugeda: ühe näppude vahel oli purunenud ühe lehekülje kas alumine või üle- mine nurk, isegi terved lehed, teise ettevaata- matuse läbi oli kaas läinud katki, ja kolman- dad, neljandad olid oma lugemise armastust ja

Selleks võiks asetada näiteks eritahvel seinalehe ja teadete jaoks (on soovitav õpi- ringi tööruumis näiteks välja panna kohalikus raamatukogus olevate soovitatavate raamatute nimed ja nr-id jne.). Samas ruumis või selle ruumi läheduses võiks asuda ka ringi või seltsi lugemislauad. Igal juhul tuleks hoolitseda tööruumi korra ja puhtuse eest, mis on tähtis juba kasvatuslikust kül- jest.

Samuti ei peaks unustatama tööruumi maitsekalt kaunistamistki: kimp lilli või rohe- lisi oksid laual, käsiteldava kirjaniku või mõne teise vaimusuuruse pilt seinal, aukohal, aitab väga kerge vaevaga anda tööruumile pisut nagu pühapäevalist ilmet. Muidugi ei peaks siin aga mindama liialdusteni, mis võib vahest anda isegi vastupidiseid tulemusi. Ei oleks ka sugugi halb, kui õpiringi tööruumis oleks sei- nal erikoht (tahvel), pealkirjaga „Keda mä- lestame või austame?“, kuhu pandaks järje- kindlalt välja tähtsamate vaimutegelaste, riigijuhtide, miks mitte ka — lugupeetavamate kohalike tegelaste — pilte, ühes lühikokkuvõt- tega nende elust ja tööst. (Nimetatud har- rastus võiks toimuda ka seinalehe eriosana).

Oluline on õpiringi töös aga töölaudade asetus. (Nimelt peaks õpiringlasil olema kasu- tada kas lauad või koolipingid, kus on võima-

lik raamatuid hoida ja ka kirjutada, kuna aga harilikud pikad peopingid siin ei osutu sobi- vaiks). Töölaud tuleb asetada nii, et kõik õpiringlased võimal. näeksid üksteist, mispä- rast üksteise seljataga asetumine ei ole soo- vitav. Seepärast võiksid õpiringlased istuda kas ümber ühe suure laua, või korraldada lauad või koolipingid hobuseraua kujuliselt, nagu kujutab juuresolev joonis; samuti võiks lauad asetada I-kujuliselt:

raamatust lugupidamist näidanud sellega, et olid lasknud lahtised lehed tuulest või lastest laiali kanda ja kaotsi minna. Ja raamat oligi elavate nimekirjast kadunud!

Ärgu arvatagu, et ma sellega nagu tahaksin O. Lutsu ja J. V. Jannseni seadida ühele tasemele, ei, sugugi mitte; ainult tahtsin meenutada niihästi ühe kui teise tööde levikut rahva seas, seda armastust Lutsu tööde vastu, mida rahvas tunneb ja üles näitab. Oma töis on osanud O. Lutsu tabada rahva meelelaadi, mõtlemisviisi ehk mentaliteeti kirjandusesse suhtumises. Rahvas armastab temale arusaadavat keelt, nalja, kas või ülemeelikat nalja; fantaasiat, kas või muinasjutulist; kangelaslikkust, südamlilku soojust; elunähetee tõelikkust; lootust paremasse tulevikku; kõike seda, mis teda lohutaks tema igapäevastes elumuredes; aitaks temal unustada eluraskusi; õilistaks teda, tõstaks kõrgemale eluporist. . .

O. Luts on leidnud siduva vahendi enese ja rahva vahel. O. Lutsu keel on rahvalik, rahvale arusaadav, nauditav.

Ja siin on midagi sarnlevat vanal Jannsenil ja O. Lutsul. Kirjutas ju Fr. R. Kreutzvald palju sügavamalt ja võib ütelda, isegi südamlikumalt kui J. V. Jannsen, kuid tema tööd jäid (peale „Kilplaste“, „Reinuvader rebase“ j. m. t.) suurele hulgale seitsme luku taha. Siin võib süüdistada rahvast kirjanduse taseme mittemõistmises, see on õige; kuid salata ei saa Fr. R. Kreutzvaldi väga raskelt voolavat ja konarlikku keelt.

Ka O. Lutsu tööde suure loetavuse üks põhjus on tema rahvalik, kõigile arusaadav ja nauditav keel.

Mäletan väga hästi, kui kevadel 1913, milal oli juba ilmunud O. Lutsu „Kevade I“, sattusin ühe tuttava eesti tegelasega kokku, ja see küsis: „Kas sa oled lugenud Lutsu „Kevade“?“

„Lugesin!“ vastasin tagasihoidlikult.

„Mis sa arvad?“

„Ma ei arva midagi!“ ütlesin. „Lugesime kogu perega, lugesime ja naersime nii, et silmad vesised!“

Sõber naeris ja vastas hoogsalt: „Meie niisama. Ühe hingetõmbega lugesime läbi! Kus

poiss viis raamatu kooli; andnud seal teiste kätte, — nüüd on raamat kadunud tänini! Ei saa ega saa kätte, ostsin teise!“ Ja vähe järele mõeldes lisas juure: „Imelik, et on ikka veel inimesi, kes oskavad nõnda kirjutada, et igatüki saab aru!“

„Mis sa arvasid, et enam ei osata kirjutada?“ pärisin. . .

„Jah, mul oli küll niisugune arvamine!“ sõnas ta. „Ma arvasin, et nüüdsel ajal tehakse kunsti ainult kunsti pärast; aga näha on, et mõni mõtleb ka lugejate peale!“

Ta ruttas edasi.

Ja elu ruttas ka edasi.

Luts andis meile „Kevade II“ — a. 1913, mis võeti vastu sama menuga kui „Kevade I“. Siis tulid „Suvi“, „Tootsi pulm“, „Karavaan“, „Inderlin“, „Andrese elukäik“, „Iiling“ jne., jne. — kuni tänini ligi 60 teost 25 aasta kestel, mida peab lugema õige produktiivseks loominguks. Sellest on suur osa jutustusi, kuid ka rohkesti mälestusi, üle kümne näidendi ja peale nende veel lasteraamatuid.

Kogu selle aja jooksul on jäänud O. Luts iseendale truuks nii keelelt kui meelelt: ikka seesamane ladus, tihti naljaheitsev, naerlabinutu reaalelu kirjeldav kunstnik, kes oma tegelasi ei tee, vaid näeb ja armastab, milles ta nii mõnelegi suurele kirjanikule vaikselt võib olla eeskujuks. Ja see on O. Lutsu tugev külg, mis on viinud tema nii rahva südame ligidale. Tema Tootsi lugusid loevad ja kuulavad praeguseaja noored niisama hea meelega kui 25 aasta eest tegid seda selleaja inimesed, ja tema näidendite („Kapsapea“, „Paunvere“, „Laul õnnest“, „Mahajäetud maja“ j. t.), milledest mitmed on ilmunud juba 4. trükkis, lavastamine ei ole veel vananenud ei maal ega linnas. See on selgeks tunnistuseks O. Lutsu 50. aasta sünnipäeval tema kirjandusliku tegevuse tähtsusest ja populaarsusest.

Meie, haridusliitlased, ühineme sel puhul kogu eesti kirjandust armastava perega üheks südameks, kes soojalt tuksudes tervitab 50 aastast noorusküllast kirjanikku ja soovime talle tervist ja jõudu jätkata oma senist tööd!

Lavastuslikke märkmeid „Niskamäe naiste” kohta.

Ants Lauter.

Olgu kohe alguses tähendatud, et alljärgnevas on püüud edasianda mõningaid lavastuslikke ja näitejuhtlikke jooni „Niskamäe naistele” Soome Rahvateatri direktori Salmelaise töö põhjal „Estonia” teatris. Et selle teatrimehetölgitsus Vuolijoe näidendi olustikule ja kujudele on õige ja igati ehtsat algupära taotleb, selles pole kahtlust. On ju Salmelainen ise hämelane.

Kõige pealt näidendi idee.

Ühel pool vana, aastasadu kestnud, pehkinud, tänasele moraalile ja ellusuhtumusele võõras „vana hea aja” meelusus ja tegu. Teisel pool värske, kääriv, eelarvamustetu, elus „teistsugust selgroogu ja sirgust”, avarust, isikuvabadust, mõtet ja ilu taotleb, uus, tänapäevane meelusus ja tegu. Vanades läpastunud õhuga majades tulevad ukсед ja aknad lahti kiskuda ja värske tuulepuhanguga väljapeletada pühaks peetavad sugupõlvede tondid. Tuleb väljakloppida inimestest ja nende mõtteilmast kõik aegade tolm ja luide. Muidu koitub, kopitub ja lämbub traditsioonide hardumusse inimese hing ja vaim. Peidetakse endasse ja külmutatakse elutuks kõik isikupärasus ja omaelu. Suletakse silmad ja topitakse kinni kõrvad kõige vastu, mis võiks häirida aastasadade korda ja rahu. All sügavas heitlevad sogased veed, kuid neile ei anta võimalust üleskerkida, vabastuda põhjamudast ja heita valgepäiseid laineid pealvee helendustes. Säärase elu vastu käib autori protest. Võitlus vana ja uue vahel on „Niskamäe naiste” läbis-tavaks tegevuseks.

Edasianda seda võitlust kõigis ta faasides ja värvides, kord ühe kord teise vastase peal olles — see ongi selle tüki näitejuhi peamine ülesanne.

Olgugi, et selles võitluses autori sümpaatia kuulub noorusele ja ta määrab selle võitjaks, ei tohi ometi vastaspoolt, vanaperenaisega eesotsas, esitada mingi alaväärtusliku, naeruväärse vastasena. Võitluse pinges selles seisabki, et vastased on päris võrdsed. Ilona võit ei ole kaugeltki täielik. Ta võidab endale vaid oma isikliku ja oma armastatu õnne ja vabaduse. Niskamäel jääb kõik endiseks. Majast langeb välja vaid esimene kivi. Maja ise kui ehitus jääb veeb püsima. Selle mõõtu-des on mõõtu. Kuid väljalangenud kivi asemele jääb auk ja peab arvama, et selle uur-

mete kaudu pääsevad värsked tuuled ja veed uuristama muredaks kogu ehitust. Aarne tänapäevane võit iseenda üle võib alles tulevikus kumuneda täisvõiduks Niskamäe vananenud kommete ja korra üle. Sellest seisukohast tuleb käsitleda ka näidendi kujusid.

Kujud, nagu kogu näidendki, on läbi ja läbi realistlikud.

Tüübilised kujud tüübilistes olukordades. Peab lisama — Häme olukordades. Kujude vahekorrad, kujude teotsemiste, samuti lavapildi ja tubade sisustuse määramisel on selles tükkis hämelikkus väga tähtis. Niskamäe talu on mõõtudelt meie mõistes keskmine mõis. Mõisalikud on sellepärast ka inimeste vahekorrad ja kogu keskus. Kõik suur, ulatuslik ja raske. Kitzbergi Püve Peetergi nimetab oma talu väikseks kuningriigiks. Veel enam sobib see nimetus Niskamäele.

Vanaperenaine kõneleb, tunneb ja käitub tõelise kuningannana. Tema sõna peab maksma. Niihästi teenijaskonnas kui ka perekonnas. Kui poeg Aarne ei paendu ta tahtmistele, siis „ärgu ta tulgu ema haualegi.” Vanaperenaise kuninglikkus paenutab endale austavaks ja alandlikuks kogu oma ümbruse. Iga uus inimene, kes majja tuleb, peab murtama enne alandlikuks, alles siis võib temaga mingil kujul rääkima hakata. Ilona tuleb proloogis, käitub samaväärsena, isegi veidi üleolevana. Kuid ta tehakse jalamaid väikseks ja abituks pikas pausis, mille kestes ta otsib juttu ja kontakti ümbrusega. Kuid kogu selts-

Kolm Niskamäe naist.

kond vaikib ta enne õhuks. Siis alles laskutakse armulikult keskustellu. Vanaperenaise väline rahu, lõikav ironia ja vääramatu üleolekutunne on tõhusamad retvad, millega ta esimeses vaatuses mänglevalt, isegi mitte otse, vaid kaudselt lüües, murrab põrnu kõik Ilona ülevad tunde puhangud ja uue moraali piigid. Vanaperenaine ei anna teadlikult voli oma tunnete. Ta teab, et tunded võtaksid talt üleoleku. Kolme korral näidendis laseb autor siiski libipaista, et ka vanaperenaise põues tuikab ometi inimlikult soe ja hell süda. Esimeses vaatuses, just enne Aarne ja Simola tulekut vanaperenaine tõuseb, astub Ilona juure tahab panna käe talle õlale, kuid tõmbab käe tagasi ja lausub — jälle rahulikult: „Kahju, et teil ei ole mõnda miljonit“. Teise vaatuse lõpus ta nagu endalegi märkamata, juba minekul pooleldi enda selja taga, kuidagi saamatult ja poolikult embab Ilonat teise käega. Ja tüki lõpus annab Aarnele luba — tulla siiski kord ema hauale. Kolm suurt silmapilku osas. Kuid suurelt antuina seda hinnatavamad. Ja küllaldased selleks, et valgustada vanaperenaise kuju lõpuni.

Ilona on vastand vanaperenaisele. Vanaperenaine elab „Niskamäe riigile“, Ilona „ainult enda meele järele“. Ilona seisab alati näoga otse elu poole. Võtab ja annab sinna avalikult ja avameelselt oma parimat oma parima arusaamise järgi. See viibki ta kohe algusest peale vastollu Niskamäe konservatiivsusega. Ilona on revolutsionäär. Kõige uue ja värske kehastus. Ja säärasel kujul ja määral, et ta samm-sammult isegi vanaperenaise sümpaatiat võidab. Proloogis ja esimeses vaatuses ta ei oska veel küllalt kohaneda oludega ja vastastega. Kuid teisest vaatusest peale leiab ta enda. Täis soojust ja hellust mehele ja selle emale. Uhke, väarikas ja üleolev „kohtualune“ praosti ja kooli hoolekogu ees.

Marta kuju tõlgitsemisel tuleb kogu osa ulatuses ettevaatlikult sammuda koomilise ja dramaatilise piiril. Autori tekst võib näitleja kergesti viia tavalise fuuria kuju pinnale. See aga ei ole kasulik ei etenduse kogumõjule ega kujule endale. Hoolimata oma „igavesest irisemisest ja halisemisest, igavesest rahulolematusest ja närviikust õhkkonnast,“ mida ta endaga alati kaasas kannab — ta ei tohi ometi

muutuda vastikuks ja päriselt eemaletõukavaks. Ta on väliselt kena ja muhe naine. Aga ta ajud on vaid veidi suurimad kana omast. Ta on lapselikult rumal, egoistlik, jonnakas ja väiklane. Sinna juure veel hale. Hale peamiselt muidugi enda suhtes. See kõik teeb Marta väga ehtsad nutud ja kannatused veidi koomiliseks. Kuigi meil kuski südame sopsis on temast kahju — mõistusega saame ometi aru, et Aarne lahkumine temast on paratamatus.

Telefoni-Sandra ja Serafiina — harilikud küla keelekandjad vanatüdrukud. Sandra ka väliselt õest veidi peenekoelise. Kutsutakse teda ju perekondlikele kohvidelegi. Praostiproua kihelkonna eliidi tipp. Nikula ja Marttila emandad uhked ja väarikad suurtaalu perenaised. Salli — igauhele majas tõugata ja saata soonine tööloom.

Näidendi meeskujudest on Aarne keerulisim. Ilona näeb teda kuningana teiste keskel. Kuid see on säärane kuningas, kes skandaali kartusel põgeneb, kui vaja, läbi akna. Tas on liiga palju „Niskamäe head keskmist tõugu meest“, aeglast mõtlemist ja otsustamist, naistevalitsuse all olevat „kodust tallekest“ ja Niskamäe kasvatust ja harjumusi, et olla, nagu Ilona, oma peremees. Proloogis teeb alles viinaaur ta ettevõtlikuks ja väljakutsuvaks koduse ümbruse vastu. Selle ümbruse vastu, millest tal on villand ja milles teda ängistab monotoonus ja argipäev. Kuid otsustavalt ennast lahtikiskuda sellest argipäevast, vastu astuda emale ja julgelt, püstipäi minna oma südame teed, selleks ei jatku tal iseloomu. Ka on ta liiga kinni „maamullas ja talus“. Heitlus kahe ilma vahel viib ta sageli tasakaalust. Ta aina protestib ja märatseb. Aga see on vaid läbipaistev kate, mille ta püüab heita oma saamatusele suurte otsuste ees. Ta rühtsus ja selgroo sirgus on enam välise peremehelikkuse kui seesmise endaisanda sundmus. Teda peab päästmatuse ni nurka aetama, alles siis murrab ta endale tee vabadusse ja teeb teo oma südame ja meele järele.

Simola peremees selle vastu on küll vaimult naiivim, kuid just oma „naiivses puhuses“ palju siiram ja mehisemgi. Kui tal oleks Aarne haridus, siis peaks arvama, et Simola oleks Ilonale kohasem mees kui Aarne. Sest „tal on südameharidust, mis on rohkem

väärt kui kõik muu maailmas.“ Kuid Ilonat seob teise mehega „loodusvõim“, nagu autor nimetab Ilona armu.

Arst ja apteeker — kirikuküla haritlased, kelle huvid piirduvad peamiselt napsiklaasi ja kaartidega. Nende hulka kuuluks ka praostki, kui ta amet ja naine seda lubaks. Nikkila peremees palvevendliku kalduvustega, vanade leeri kuuluv, Pentila peremees ärksama vaimuga tüse suurtalu peremees. Opetaja Vainio laveerib saamatult mõjumeeste vahel.

Lavastuse põhitoon kaldub enam komöödiasse kui näidendisse. Peab tunduma hämelaste põhilist raskuse vaimu. Kuid suurema osa tegelaste loomupärane koomilisus, vanaperenaise tore huumorimeel ja tabav ironia ei lase tegevust kuski kujuneda pidevamalt draamatiliseks. On vaid üksikud pinev-tõsised tseenid. Kuid need suubuvad jälle paratama-

Siseen Niskamäe naistest.

tult kas tekstilisse või tummmängulisse huumori laiku.

Karskustöö haridusseltside töökavva!

Ev. V.

Ajal, mil käesolevad read jõuavad lugejateni, on alanud üleriiklik karskusnädal. Sel korral on võetud juhtlauseks — karskusliikumine rahvahulkade liikumiseks. Kuigi see juhtlause tuletab väga elavalt meele neid aegu ja olukordi, mida keegi ei taha enam heameelega mäletadagi, usume ometegi, et Karskusliit juhtlause valikul on talitanud ilma poliitilise tagamõtteta. Arvestamata nime kõrvalmaiku, kerkib igale karskusest huvitatule küsimus: kas on praegu teostatav juhtsõna — karskusliikumine rahvaliidumiseks? Vaevalt küll. Karsklaste eneste seletuste, olukorra tundjate hinnangu ja ajakirjanduses ilmunud teadete põhjal ei ole karskusliikumine viimasel ajal avaldanud oma mõju, vaid on suure kiirusega taganenud kord käes olnud seisukohtadelt. Rääkimata juba ammugi kaotatud keeluseadusest, on tulnud viimasel ajal käest anda ka kohaliku keeluseaduse õigus ja olla tunnistajaks alkoholi müügikohtade arvu väga tugevale suurenemisele. Olgu see vaid faktide märkimiseks, jättes täiesti kõrvale põhjuste otsimise.

Karskusliikumise juhtivad tegelased ütlevad

muidugi, et ega siis nemad selles süüdi ei ole, nende seisukohad on hoopis teised, kuid nendega pole arvestatud. Ja siin see kurbloolus ongi — karskusliikumine on oma mõjuvõimust väga palju kaotanud. Ja sellest on äärmiselt kahju.

Kõnelda karskusliikumise tema praeguses olukorras kui rahvahulkade liikumisest — see nõuab küll väga suurt optimismi.

Möödunud sügisel algatas Karskusliit organisatsioonide-vahelisi nõupidamisi karskustöö laiemale alusele seadmise kohta, kuid asi jäi seisma poolele teele ja seal ta seisabki. Ometi oleks pidanud nendel paaril nõupidamisel teiste organisatsioonide ja asutuste esindajate poolt avaldatud seisukohad küllalt selget keelt kõnelema ühistöö vajadusest, millela meie karskusasjaga kaugele ei jõua. Haridusministeeriumi Koolivalitsuse dir. O. J. Kiisel ütles oma 17. skp. peetud raadiokõnes, et karskustöö on meil soiku jäänud ja vajab värskendamist. Sama tunne on kõikidel vabaharidustöö tegelastel — karskustöö vajab elustamist. On tarvis luua uuesti eeldusi karskustöö vajalikkuse tun-

Pärnu Rahvaülikool.

Pärnu Rahvaülikool tegutseb 17-dat aastat. Tema ülalpidaja ja korraldaja Pärnu Rahvaülikooli Selts — registreeriti 1919. aasta lõpul ja Rahvaülikooli töö algas järgmisel aastal. Pärnu Rahvaülikool ei ole välja kujunenud kindla kavaga kooliks, vaid töötab korraldades populaarteaduslikke olenguid ja mitmesuguseid kursusi tarviduse ja võimaluste järgi.

1936. aastal peeti 55 loengut vältusega 77 tundi. Loenguid peeti arstiteadusest, peamiselt tervishoiust — 11, kasvatusteadusest — 7, õigusteadusest — 5, ajaloo — 5, maade- teadusest — 12, loodusteadusest — 6, põllun- dusest ja karjandusest — 3, majandusteadu- sest — 2 ning kirjandusest, hingeteadusest, es- peranto keelest ja spordist a 1 loeng.

45-e loengu lektoriteks olid kohalikud arstid, õpetajad instruktorid ja teised haritlased; 10 loengut peeti väljastpoolt kutsutud lektori- te poolt. K u u l a j a t e loengulkäike oli 3361 ehk 61 kuulajat loengu kohta. Kuulajad on enamuses keskealised ja vanemad inimesed, nendest jälle enamus — 60—70% — mehed. Loenguid peetakse harilikult pühapäeva õhtu- poolel, harvem ka äripäeva õhtul. Viimasel juhul on aga kuulajate arv väike. 44 loengule pääs oli maksuta, teistele 10 sendilise või vabatahtliku maksu eest, mis aasta jooksul andis 63 krooni sissetulekut, kuna lektoritele makseti 157 kr. tasu. 9 loengut peeti lektorite poolt tasu saamata.

Kursuste osas korraldati samal aastal raamatupidamise, kiirkirja, raadio, foto- kursused ning soome, inglise, prantsuse ja es- peranto keelte kursused. Esimesel (kevadisel) poolaastal töötas kõneoskuse õpiring. Kursustel oli 148 osavõtjat ja 300 õppetundi.

Viimasel poolaastal takistasid P. Rahvaüli-

Kaugenägemise aparadi valmistamise õpiring Tallinna Rahvaülikooli juures.

kooli tööd nakkushaigused, mille levimise pi- durdamiseks koolivalitsus kuuks ajaks keelas kogunemised koolimajades, kus peeti loenguid ja töötasid kursused. Halvavalt täiskasvanute edasiõppimisele mõjub ka praegu maksev kord, et gümnaasiumi lõpu- ja klassieksameid saab õiendada ekstermina ainult Tallinnas ja Tartus.

Mai kuus tavaliselt katkeb P. R. töö. Su- vel korraldatakse e k s k u r s i o n e lähe- masse ja kaugemasse ümbrusesse. Möödunud suvel käidi kuni Petserini kunstiajaloolase pr. E. P a r e k i juhatusel.

Pärnu Rahvaülikooli juhatajaks on Gustav M ä l k.

Algavasse aastasse astub P. R. lootusriik- kamalt kui möödunusse, kuna Haridusminis- teerium andis ja Pärnu linnavalitsus lubas anda toetust töö jätkamiseks.

n u s t a m i s e k s. Ja kui see on saavuta- tud, siis leidub ka abinõusid ja võimalusi kars- kustöö tegemiseks.

Siinkohal pole kohane vaadelda üksikuid karskustöö viise ja abinõusid. Siin on meil kahtlemata vägagi mitmeid võimalusi ja ka mitmesuguseid arvamusi. Kuna Haridusliidu organisatsioonid ei ole seni teinud karskus- tööd ühtlase kavakindlusega, siis puuduvad ühised seisukohad ja üldiselt tunnustatud töö-

viisid. Need võivad tõenäoliselt kujuneda eri- nevateks senistest karskustööviisidest — ja peaksidki selleks kujunema, sest senised pole annud loodetud tulemusi.

Karskusunädal täidab oma otstarbe haridus- seltsides siis, kui meie selle nädala mõjul võ- tame oma ülesannete hulka ka karskustöö. Selle ülesande omaks võtnud organisatsioonid töötavad siis välja ka töökavad ja leiavad abinõusid nende teostamiseks,

Tööd alanud õpinge.

Detsembri kuul ja jaanuari algul on tööd alanud ja vastavad registreerimislehed E. Haridusliidule saatnud järgmised õpingid:

L ä ä n e m.: 9) H a r j u algk. õpir., 21 liiget; juhat. koolijuh. Valdur L e i n v e e r.

10) A g a p ä e Noorte Üh. majandusring, 26 liiget; juh. põllum. Mart M e t s a l o.

11) M a s s u algk. Noortering, 20 liiget; juhat. õpet. Alma T o o n p e r e.

S a a r e m.: 3) L e i s i h/s. „Pütle“ esperanto õpir., 23 liiget; juhat õpet. Albert S e p p e l.

4) L ü m m a d a Maanoorte ringi lavakunsti õpir.; juhat. H. T a m m a r t.

5) L ü m m a d a Maanoorte ringi mesinduse õpir.; juhat. A. K a a r.

6) L ü m m a d a Maanoorte ringi kaneliku kasvatuse õpir.; juhat. A. K a a r.

7) L ü m m a d a Maanoorte ringi linnukasvatuse õpir.; juhat. A. K a a r.

8) P a m m a Maanoorte ringi aiand.-kodukaunist. õpir., 20 liiget; juhat. põllumees Oskar Grepp.

9) V a i v e r e Maanoorte ringi üldküsim. õpir., 12 liiget; juhat. põllut. Linda K ü d e r.

10) R a n d v e r e Maanoorte ringi üldküsimuslik õpir., 15 liiget; juhat. aiand. assist. Vladimir S a s s.

11) R a n d v e r e Maanoorte ringi aiand. õpir., 12 liiget; juhat. aiand. assist. Vladimir S a s s.

P ä r n u m.: 6) A b j a - P a l u o j a h/s. „Idu“ esperanto õpir., 12 liiget; juhat. ametn. Eduard E k b a u m.

V i l j a n d i m.: 3) S u u r e - J a a n i

Virumaa Rahvaülikool Kundas.

Virumaa Rahvaülikool algas käesoleval sügisel oma tööd teatava ülekoormatusega. Kuigi kooli ruumid lubavad vastu võtta normaalselt 50 õpilast, oldi sunnitud siiski ruumi andma 60 õpilasele, kuna mitmel soovijal ei olnud võimalust õpingut järgmiseks aastaks jätta. Nooremaalistele kooli astuda soovijatele tuli siiski eitavalt vastata.

Koolis on esitatud peaaegu kõik kodumaa osad, puuduvad ainult Valga- ja Viljandimaa. Kaks õpilast on Lätist, üks neist Lutsimaalt.

Õpetajad on kõik endised; üldse ei ole Virumaa Rahvaülikoolis viimase nelja aasta jooksul õpetajate vahetusi olnud.

Endiste aastate eeskujul algasid ka käesoleval õppeaastal õpinguid tegevust. Neist töötab esimesel poolaastal viis: kõneoskuse-, põllumajanduse-, väikelaste-kasvatuse-, mees- ning naiskäsitöö-õpingud.

Soome „rahvaülikoolide isa“ 75. aast.

Soome rahvaülikoolide isa ja Põhja-Savo rahvaülikooli juhataja H j. M i k a n d e r pühitses k. a. 2. jaan. oma 75-a. sünnipäeva. H j. Mikander on Soome rahvaülikooli esimesi juhte ja pioneere. Soome rahvaülikoolides ja noorsootöös on H j. Mikanderil suured teened. Praegu on H j. M. Soome rahvaülikoolide seltsi esimees ja nõuandjana omal alal valitsusasutusis. P.-Savo rahvaülikooli juhatajaks on tema olnud 45 a. Juubilar on

Soomes üldiselt tuntud soome rahvaülikoolide isa nime all.

H j. Mikanderi õpilaseks on olnud Eesti esimene rahvaülikooli mõtte algataja A. T o m s o n. Kogemusi rahvaülikooli tööks on H j. Mikanderilt saanud ka dr. V i l b a s t e — Virumaa rahvaülikooli esimene juhataja.

Sünnipäeval sai H j. Mikander suurte austus- ja lugupidamisavalduste osaliseks. Kunda rahvaülikooli nimel tervitas juubilari käesolevate ridade kirjutaja, kes praegu viibib õpilaseksena juubilari juhatavas rahvaülikoolis.

Peep Kärp.

Mihkel Välbe 50. aastane.

30. dets. 1936. a. pühitses Tallinna Rahvaülikooli Seltsi õppeasutiste juhataja Mihkel V ä l b e oma 50. sünnipäeva. Juubilar võis tagasi vaadata ka 25. aastasele õpetajategevusele, millest ta viimased 16 aastat on viibinud T. R. S. teenistuses.

Juubeli puhul korraldatud koosviibimisel kriipsutas alla M. Välbe teeneid T. R. S. esimees Joh. K i i v e t, rõhutades eriti raskusi Tallinna Kolledži juhtimise ajal. End. Narva Rahvaülikooli juhataja V. Sõerd märkis, et Tallinna Rahvaülikooli Seltsi õppeasutised on olnud eeskujuks ka teistele eesti linnade rahvaülikoolidele.

Juubilar käis tervitamas rohkearvuliselt haridustegelaste ja tema endiste õpilaste delegatsioone,

Neeruti õpiring töökoosolekul.

sk.-r. õpir. „Side“, 14 liiget; juhat. õpet. Meta R andla.

4) ÜENÜ Rõika os. õpir. „Tungal“, 21 liiget; juhat. ehitustööl. Joh. Suigusaar.

5) Viljandi Rahvaülik. Seltsi päeva-probleemide õpir. (ajalehtede ja ajakirjade alusel) 12 liiget; juhat. õpet. Paul Rummo.

Tartum.: 8) Neeruti rahvarmtk. s. kirjand. õpiring, 16 liiget; juhat. õpet. Elo Ott.

9) Kambja 6 kl. algk. N. P. P. õpir., 24 liiget; juhat. koolijuhata. Kaarel Kusk.

10) Kalmaküla raamatukogu seltsi õpir. „Arenge“, 32 liiget; juhat. koolijuhata. Julius Rosin.

11) Valguta õpir. üh. „Arenge“ spordiring, 31 liiget; juhat. põllumees Elmar Sule.

12) Valguta õpir. ühing „Arenge“ teatriring, 20 liiget; juhat. põllutöölaine Eduard Käpa.

13) Valguta õpir. ühing „Arenge“ muusika õpir., 19 liiget; juhat. käsitöölaine Leopold Karu.

14) Valguta õpir. ühing „Arenge“ üldkõrvalõpir., 9 liiget; juhat. käsitöölaine Leopold Karu.

15) Ulila hariduss. üldkõrvalõpir., 14 liiget; juhat. õpet. Alfred Rosin.

16) Kursi karskusseltsi „Härjanurme Maanoorte ring“, 14 liiget; juhat. õpet. Martin Kiis.

17) Tarakvera-Linnutaja k/s. „Agu“ õpir. „Arenge“, 15 liiget; juhat. käsitöölaine Stefan Lillemägi.

18) Rasina h/s. „Koidu“ üldkõrvalõpir., 14 liiget; juhat. õpet. Rudolf Tam.

19) Ruskavere rahvarmtk. s. üldkõrvalõpir., 26 liiget; juhat. õpet. Oskar Pehk.

Võrum.: 3) Jaani üldkõrvalõpir., 21 liiget; juhat. koolijuhata. Aleksander Tuviken.

4) Kioma karskusselts „Püsimus“ üld-

kõrvalõpir., 15 liiget; juhat. end. õpet. Harald Haidak.

5) Kioma karskusselts „Püsimus“ karskuskõrvalõpir., 10 liiget; juhat. Harald Haidak.

6) Adiste-Miaaste Noorte Maatulund. klubi üldkõrvalõpir., juhat. koolijuhata. Albert Ivask.

7) Nursi õpir. „Rühk“, 7 liiget; juhat. koolijuhata. Johannes Lillmaa.

Harjuma.: 10) Hirvli rahvarmtk. s. õpir.; juhat. A. Tali.

11) Järvakandi klaasivabrik. h/s. lavakunsti õpir., 19 liiget; juhat. ametn. Leonhard Mikiver.

12) Järvakandi klaasivabrik. h/s. aiand. õpir., 21 liiget; juhat. õpet. Anton Kruusimägi.

13) Russalu seltskondl. üh. „Arenge“ üldkõrvalõpir., 9 liiget; juhat. põllumees Mart Puhm.

14) Kallavere rahvarmtk. s. õpir., 17 liiget; juhat. õpet. Marta Albri.

15) ÜENÜ Inglise os. ajaloo-kodukaunist. õpir., 12 liiget; juhat. õpet. Artur Telgmaa.

16) Harjumaahavaülik. ajaloo õpir., 17 liiget; juhat. õpil. Hermine Kruusamägi.

17) Harjumaahavaülik. kodukorrast. õpir., 18 liiget; juhat. õpil. Miralda Eensoo.

18) Ravila koolide muusika õpir., 27 liiget; juhat. rahvaülik. õpil. Elmar Saare.

19) Ravila koolide põllunduse õpir., 15 liiget; juhat. rahvaülik. õpil. Johannes Kadak.

20) ÜENÜ Maardu os. üldkõrvalõpir., 32 liiget; juhat. koolijuhata. Elmar Oja.

21) ÜENÜ Kehra os. üldkõrvalõpir., 25 liiget; juhat. käsitöölaine Johannes Pot-

Virumaa.: 13) Kabala Muusika-kirjand. s. üldkõrvalõpir., 26 liiget; juhat. vallasekret. Valdo Kalvet.

14) Laekvere h/s. üldkõrvalõpir. „Säde“, 18 liiget; juhat. ametn. Einn Kask.

15) Virumaaahavaülik. kõne-õsk. õpir., 14 liiget; juhat. õpet. Jaan Ruus.

16) Virumaaahavaülik. kodukasv. õpir., 28 liiget; juhat. õpet. Hilda Soom.

17) Virumaaahavaülik meeskäsitöö õpir., 15 liiget; juhat. õpet. Heino Näks.

18) Virumaaahavaülik. naiskäsitöö õpir., 30 liiget; juhat. õpet. Marta Roopere.

19) Virumaaahavaülik. põllumajand. õpir., 10 liiget; juhat. agron. Aleksander Mägi.

20) Pada valla Vab. Tul. Üh. Varudi

kogu lavakunsti õpir., 19 liiget; juhat. põllumees Ain Trestip.

21) ÜENÜ Koeravere os. lavakunsti õpir., 15 liiget; juhat. E. Kreek.

Järvam.: 9) Norra k/t. „Kündja“ kirjand. õpir., 11 liiget; juhat. Ida Piigert.

E. Haridusliit korraldas lutsilastele jõulupuud.

On saanud ilusaks kombeks — korraldada iga aasta esimesel nädalal Lätis, Latgalias asuvatele n. n. lutsi-eestlastele jõulupuupidustused kodumaasuguvendade poolt. Teatavasti on lutsilased kodumaalt (Lõuna-Võrumaalt) juba 2—300 a. tagasi välja rännanud oma praegusesse asukohta, mille tõttu neil on siledem kodumaaga õige nõrgad. Jõulupuupidustus annab põhjust kord aastas kõigil lutsilastel kokkutulekuks, mil puhul siis tuletatakse meelde sidemeid kodumaaga ja kõiki neid eestlasi, kes lutsilasi on külastanud.

Viimasel paaril aastal on asunud läti-eestlaste kultuurilist elu võimaluste kohaselt korraldama Eesti Haridusliit, andes kaasabi sealsele eesti seltsidele töökorralduseks, hankides läti-eestlaste noortele Eestis õppimisvõimalusi, jne. Jõulupuupidustuste korraldamiseks lutsilastele käis Lätis E. Haridusliidu õppetöö sekretär Neeme Ruus, kes esines jõulukõnedega neljas külas ja andis lastele üle Riigivanema poolt annetatud summa eest muretsetud jõulupakikesed.

Tsäpsi küla jõulu-koosviibimine kujunes õige meeleoluküllaseks, kuna õhtu heaks kordaminekuks aitasid kaasa ka 3 sama küla poissi, kes juba teist aastat viibivad Eestis koolis. Eesti deklamatsioonide ja ühislauludega rikastatud jõulupuupidustustest võttis osa kauget üle saja inimese.

Ka Greki külas oli peole kokku tulnud umbes sada eestlast.

Mägise küla kuulub Lutsimaa jõukamate külade hulka. Siin on elanike enesetunne õgie tugev ja ei taha maha jääda Eesti jõukate talupoegade iseteadvusest. Muuseas olgu märgitud, et Mägise ja Greki külade eestlased kannavad kõik ühist perekonnanime — Buls. Perekonnanimed andjad on siin olnud poola rahvusest rooma-katoliku preestrid, kes olevat väga viletsalt tundnud eesti keelt. Lihtsuse mõttes — võib olla ka mitte kõige parema läbisaamise pärast — on siis kõigile eestlasile antud ühine perekonnanimi — Pull. Lätlased on hiljem nimed „lätistanud“, muutes „P“ — „B-ks“ ja lisades „s-i“ sõna lõppu! Jõulupuule olid aga nood ühise nimega suguvõlgedel ilmunud viimaseni. Mägise külas tõusis peost osavõtjate arv tublisti üle 200.

Viimane jõulupuud korraldati Kirbu külas. Ka Kirbu küla jõulupeo eeskava kaunistasid Eestis õppinud poisid oma laulude ja deklamatsioonidega. Siin aga võis kuulda ka

10) ÜENÜ Vägeva os. kirjandusl. õpir., 21 liiget; juhat. põllumees Rud. Pirn.

Valgam.: 1) Pikasilla h/s. kõne-
osk. ja üldkõneõpir., 18 liiget; juhat.
August Keng.

vanematelt inimestelt eesti keelseid vanu rahvalaule, mida kõik jälgisid suure huviga.

Kuna lutsi-eestlastel senini pole võimalust saada emakeelset kooliõpetust (õpitakse kas läti- või vene õppekeelega koolides), avaldati kõikjal tungivat soovi, et lutsilaste noortele koolides sisse seataks vähemalt eesti keele tunnid kas või paar kordagi nädalas.

Kõigile suguvendadele (seal öeldakse „maarahvale“) saatsid lutsilased südamlikke tervitusi ja soovivad „õndsalikku vahtsõt aastaiga“.

Lutsi lapsed jõulupuul.

Laatre haridusselts „Kaja“ juubel.

Laatre selts „Kaja“ rahvamaja.

3. jaan. 1937. a. püütses Valgamaal üks vanemaid hariduslikke org-e — Laatre selts „Kaja“ oma rahvamaja 25. a. juubelit. Selts ise aga on vanem, jõudes pea 30-da aasta künnisele. Nimet. selts on oma alguse saanud 1908. a., mil asutati E. Noorsoo Kasvatusseltsi Laatre osak., millise ülesandeks oli asutada kohapeal eestikeelset kooli. Seks otstarbeks seltsi agara eestvõitleja kohal. ärksa talupidaja Artur Grossi innustusel ja suurel määral tema isiklikul riisikol ehitati ümber end. valla magasiait. missugune kultuuriliseks ülesandeks avati 1911. a., seega 25 a. tagasi. Kuna aga vene võimude poolt ei antud seltsile õigust oma kavatsetavale koolile õpetajate valimiseks, jäi kooli avamise mõte katki ja uus maja sai endale peamiselt vaid rahvamaja ülesanded. Praegu asub siiski nimet. majas ka kohalik algkool. 1913. a. muudeti senise E. N. K. S. osakond Laatre h/s. „Kajaks“,

millisena ta töötab ka tänapäev. Selts on alul koondanud endasse pea kõik tähtsamad seltskondlikud avaldused ja ülesanded. Haridusosakond hoolitses rahvamaja eest ja korraldas pidusid, kuna muusikaosakond muretses pillid ja asutas orkestri. Tule-tõrjeosakonnast kujunes hiljem iseseisev Tsiirgulinna Tuletõrjeselts. Ka asutas selts oma raamatukogu juba vene ajal ja organiseeris põllumeeste osakonna. Muude avalduste kõrval peeti vahetevahel ka kõnesid.

Vanemate tegelaste hulgas on paistnud silma ka praegu seltsi esimehena tegutsev A. Gross, end. õpetaja Peet Riis, talup. J. Karu, A. Ertel, J. Nirk, praegune ja kauaaegne vallasekretär A. Sild j. t. Kuigi viimasel ajal on ümbruskonnas tekkinud rohkesti ka teisi erisihilisi seltse, on „Kaja“ jäänud tähtsamaks kultuurseltsiks kohapeal.

Seltsi juubeli puhul 3. jaanuaril peeti seltsi nägusas, hiljuti remonditud rahvamajas pidulik aktus, mille järel korraldati ühine teelaud. Osa võttis rohkesti piduvõõraid. Pärast võimalikku talitust ütles avasõna seltsi algatajaid ja kauaaegseid juhatajaid A. Gross. Aktusekõned pidas E. Haridusliidu konsulent K. Laane ja Valga maavalitsuse esimees V. Veiner, valgustades viimase aja seltskondliku haridustöö osa meie kultuuri- ja ühiskondliku elu arengus. Ülevaate seltsi senisest tegevusest andis vallasekretär A. Sild. Tervitusi, nii aktusel, kui järgneval pidusöögil, toodi rohkesti, kusjuures tõsteti esile juhtivate tegelaste teened. Austuse osaliseks sai ka kohalviibiv hallpäine talumees Ertel, kelle kolmest, sõjas-kaotatud, pojast üks oli agaramaid seltsi asutajaid ning kelle tütar Ailide Ertel on tuntud kirjanikuna.

Kirjanduslik ringvaade.

Maria Under: Ja liha sai sõnaks.

Valimik kümnest kogust. Eesti Kirjastuse Kooperatiiv. Tartu, 1936.

Raamatuaasta on ka kirjanduselu rohkem tulipunkti nihutanud, ja luuletajate loomingu tunnustamine kahe viimase riigivanema-auhinaga juhtinud tähelepanu sellele õigustatud osale, mis meie luulel — vähemalt väärtuse järgi — on praeguses kirjanduslikus loomingu. Esimese auhinna saaja Marie Underi luuletuste parimikku tutvustab jõulu

eel ilmunud valikkogu „Ja liha sai sõnaks.“

Kolm ja pool sada lehekülge esitavad poeessi senise toodangu kaalukama osa, A. Orase sissejuhatus ja H. Mugasto puulõiked on sellele väärtuslikuks lisaks.

Ainestik on jaotatud sisu järgi tosin-konnaks osaks. Jalutame Underi juhatusel läbi aastaegade („Aastaegadest“) läbi suurlinna südame („Linnadest“) ja aguläärtete („Vaeste patuste tänaval“); jagame ta armuõnni („Armulaule“), elurõõme („Rõõmulaule“), ühis-

kondlikke ja isiklikke kaasatundmisi („Rasked ajad“, „Vaev“); eri tsüklid on „Ballade“ ja „Sonett-portreid“. Olgu objektiivsemaks ballaades, olgu isikulisemas lüürikas, rõõmu- või muremeeleoludes, alati püsib ta elavana, pildirohkena, lopsakana ja isikupärasena.

Vaielda võib, kas luuletuste liigitamine sisu järgi on kõige õnelikum moodus. Nimelt vaatleb A. Oras eessõnas M. Underit kogude viisi jälgides ta arengut: luuletuste kronoloogiline järjestus oleks siis annud võimaluse tõestada eessõnas esitatud väiteid elava materjali najal. Kuid ei saa ka salata, et sisuline jaotus, mis ei piirdu „armastus—isamaa—loodus“ taoliste šablooniliste jagamisalustega, võimaldab ainekku, mille äärmused Underil on üksteisest eriti kaugel, koondada omaette tervikuna mõjuvaise rühmadesse.

Veel üht tahaksin rõhutada: soovitav oleks, et säärane valimik ilmuks igast teisestki tähtsamast eesti luuletajast (Koidula, Suitsu ja Visnapuu lomoingust on need olemas). Sel on mitmekordne tähtsus. Siia koondaks autor ainult oma parema, kõrvaldades vahepeal ilmsiks tulnud puudused, kohandaks arenenud nõudele. Need, kel autori loomingust üldpildi saamiseks käib ülejuu lugeda tosinat eriraa matut (paljudes kohtades pole nende kättesaaminegi võimalik), saaksid selle ühestainsast teosest; kelle kaukale on koormav kõigi luuletuskogude ostmine, saab ühe ostmisega enda riulile poeedi terve toodangu. Luuletuskogu sünniks ju iga kodu raamaturiulile proosa teostest paremini, kuna teda nagu teatmeteostki võib võtta kätte korduvalt. Ja kooliõpilasele ja deklameerijale oleks see teretulnud — vähiklike ja autorile vägivaldsete „valimikkude“ uputus on juba pahandavalt suur.

A. S.

Eesti rahvuslikud suurmehed II.

Elulooline kirjastik noorsoole. „Kooli-Kooperatiivi“ kirjastus. Tallinn 1936. Lk. 1—292. Hind kr. 2.50.

Eesti rahvuslike suurmeeste II sari sisaldab niisamuti 6 elulugu nagu I sarigi. Siin kuuleme kahest sõjasangarist „kes noorelt langesid“, isamaa ilu hoiedes, vaenlaste vastu võideldes“, kahest kirjamehest „kes kõrgesse vanadusse jõudes oma silmaga nägid Eesti riiklikku iseseisvust, ja kahest maalisest,

kellest üks tõusis kõrgele ühiskondliku elu uuendajana, teine — uute teede rajajana kunstis ja eestluse eestvõitlejaks Balti saksluse vastu. August Hanko jutustab leitnant Julius Kuperjanovist kui südamest ja meelsusest tulise Eesti rahvuslasest, piiramatu energia ja raudse tahtega töömehest, suurejoonelise ja andekast organisaatorist, sooja südamega ja otsekohesusega kaasakiskuvast inimesest. Joh. Kaup jälgib kapten Anton Irve elulugu varasest lapsepõlvest alates kuni tema kangelasliku surmani 27. aprillil 1919. a. Fr. Toomus iseloomustab populaarset kirjanikku August Kitzbergi, kes laiadele rahvahulkadele kirjutab pehmet, hellalt, häatahtlikult, elujaatavalt, südamest südamesse. A. Loring vaatleb M. J. Eiseni tegevust kirjanikuna ja rahvaluule korrajana, kes enam kui 50 aasta jooksul koondas Eesti vanavara salvedesse 16.545 laulu 20.774 vanasõna ja kõnekäändu, 14.187 mõistatust, 23.831 juttu, 38.132 vana kommet, kokku 113.469 numbrit 72.732 leheküljel. N. Andresen armastusega ja huviga peatub *self-made-man*, oma äia Mihkel Martna elutöö juures, kes on käinud läbi eesti rahva uuema ajaloo, on olnud mitte ainult pika ja suure arengu tunnistajaks, vaid on tunduval määral aidanud ka ise seda arengut kujundada, olles kestva isiklik ühiskondlikes võitlusis tihti vihaobjektiks ja ässituste märklauaks. Lõpuks M. Pukits jutustab lugejaid Johann Kõler'iga, kes elas ja töötas ülipõneval rahvuslikul ärkamisajal, tõustes vaesest taluonnist suure maailmariigi pealinna kõrgeimasse seltskonda, saades oma usinuse ja hoolsusega lihtsast maalisest lugupeetud ja laialt tuntud kunstnikuks, jäädes ustavaks oma rahvusele ajal, millal paljud meie rahva liikmed omakasust aetuna kas saksastusid või venestusid.

Sisult on „Eesti rahvuslike suurmeeste“ II sari koostatud hoolikamalt ja enam kontrollitud materjalide põhjal kui I sari; keelelt ja stiililt on ta, võrreldes I sarjaga, palju ühtlasem ja noorsoole vastuvõetavam, loetavam. Noortele pisut raskepärases stiililt ja kompositsioonilt (lk. 228 jj.) tundub Mihkel Martna biograafia, kuid seda meeldivam on ta täiskasvanuile. Igatahes kooli- ja rahvaraa matukogudele on „Eesti rahvuslike suurmeeste“ II sari väärtuslikuks lisandiks.

V. Orav.

Vabariigi aastapäevaks

leiate sobivaid **E. Haridusliidu** näidendeid *näidendite laenukogust.*

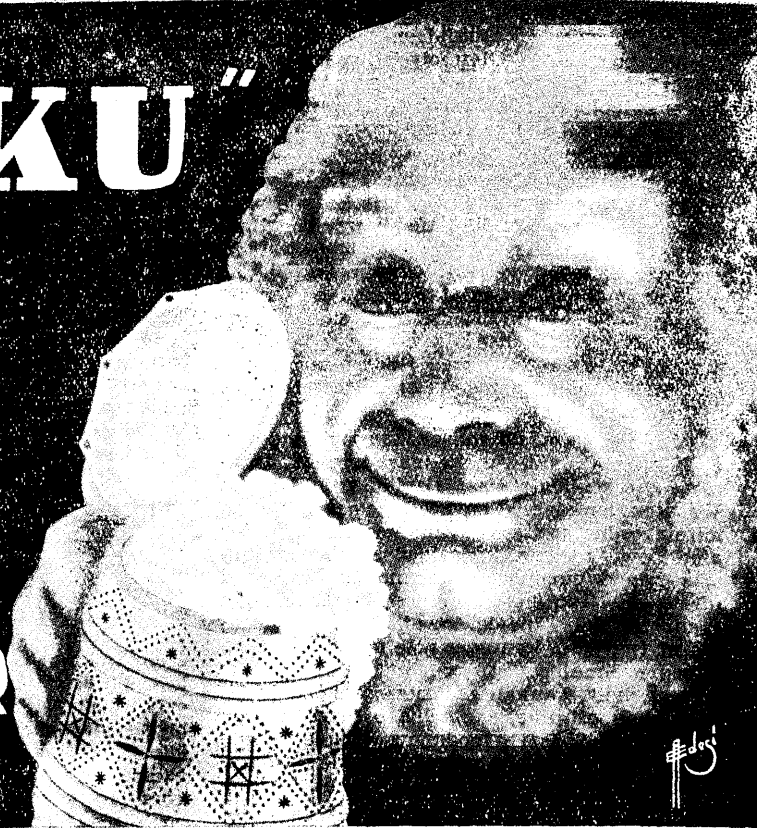
Autorihonorarist vabad.

Tallinn, Uus 2—2, tel. 452-05.

„SAKU“

**M
A
T
A
D
O
R**

**KANGE
ÖLU**

Jga sõõm

lausa rõõm

